

UYGARLIĞIN ERKEĞE ÖZGÜ DÜZENİ VE KADIN MASKELERİNİN ÖZGÜVENİ

(The Masculine Order of Civilisation and The Hybris of Female Masks)

Yannis Papadopoulos *

Çeviren: Yrd.Doç.Dr.Neşe Aslan **

Atina, Nisan 2002

Her sistemin uyumlu oluşumu, düzgün işleyişi ve kontrollü değişimi, kendisini oluşturan parçaların tümünü etkileyen belli bir düzenin egemenliğini ön gerektirir. ⁽¹⁾ Bu terimin açık anlamı "art arda oluş" (sequence) veya "sınıf" (class) ya da "yönelme" (directing) veya "düzenleme" (ordering) olarak belirmektedir. O halde genel olarak "düzen"(order), temelinde, belirlenimsel olarak örgütlenen ve gelişen bir yaratımın "Varlık"ın (Being) ve onun "Oluş"unun (Becoming) bulunduğu kabul edilen herhangi bir iç-sistem yapılanmasıyla ve her bir iç sistemin birbirine bağlılığı ve etkileşimiyle değiştirilir. ⁽²⁾ Bunun nedeni şudur: yukarıda verilen referans çerçeveye göre, her dönemde rasyonel veya canlı varlıklar tarafından anlaşıldığı gibi düzen, iş gören faktörleri biçimlendiren, değişen gerçekliğin nedenselliklerini oluşturan değiştirilemez kurallar sağlar.

Daha ayrıntılı olarak ifade etmek gerekirse, düzen; inorganik kısımların hareketlerini programlar, organik birimlerin aktivitelerini düzenler, topluluk içgüdülerini açıklar, rasyonel bireylere ilişkin ve bireylerin kendilerine ilişkin bilgileri organize eder ve "politik hayvanların"⁽³⁾ (political animals) toplumda bir arada var olmalarını sağlar. Özellikle de düzen, bilinç alanında belirli eğilimleri ve fevri güçleri⁽⁴⁾; politik anlamda izin verilmeyenlerle bağlantılı olarak⁽⁵⁾ bilinçsizce veya bilinçli olarak belirlemektedir. Aslında düzen, ideolojik durumları doğru ve yasal boyutu ile korku ve hayranlık uyandıran kutsal inançlarda, onurlu davranış ve yararlı iletişimde kalıcı kılmaktadır.

Birinci termodinamik değer şunu göstermektedir ki, düzenin doğasına uygun olmayan etkileri; kozmik patlamalar sonucu, ilk insa-

nın oluşumu ile başlayan ve tüm enerji alanının yok olmasıyla tamamlanacak olan kainatın sürekli evrimini zorunlu kılar.⁽⁶⁾ Buna ilaveten, ikinci termodinamik değer de şunu ortaya koymaktadır; her sistem, giderek kendisinin bozulmasına yol açan bir düzensizlik oluşturur.⁽⁷⁾ Bunun gibi, evrenin doğumu (cosmogogenesis), sürekliliği, ister kollektif, ister bireysel olsun, oluşan her varlığın tedricen bozulduğunu gösterir. Gerçekten de, rasyonalist veya sanatsal incelemeler, tarihsel kayıtlar ve gündelik insani deneyimler, bireysel bir hayatın sınırlarının doğumdan ölüme kadar olduğunu teyit eder. Sonuçta, varlığı oluşturan her parça bütünsel düzene dayanır. Ancak bu kollektif düzeni güçlendirdiği gibi, yıkabilir de.

Aslında, düzen ve düzensizlik; önce var olana dayanan ve daha sonra meydana geleni etkileyen türsel varlıklar meydana getirmek için bir arada var olur ve birbirleriyle mücadele eder. Düzen ve düzensizlik, varlığın özüne uygun biçimde ya döngüsel diyalektik bir süreç⁽⁸⁾ olarak (materyalist) ya da teolojik bir doğrulanma⁽⁹⁾ olarak (idealist) varlığını sürdürür. Ne şekilde olursa olsun, "öz" (*ausia*) terimi "Varlık" veya "var olan"⁽¹⁰⁾ anlamında veya bir başka deyişle belli bir varlığı değil de "varlığın doğası"nı (*physintou ontos*), yani bireyleri değil de türleri ifade etmektedir.⁽¹¹⁾

Genel olarak belirtmek gerekirse, sosyal veya kültürel entegrasyonla (sosyalizasyon ve uygarlaşma) ilgili terimler, "Varlık"ı oluşturan türlerin temel özelliklerine olduğu kadar, "Oluş"u geliştiren ideolojik kararlarla⁽¹²⁾ da bağlantılıdır. Bu durumda onlar, kararlılıkla belirlenmiş eğilimler (*pro-thesis*) bazında, bireysel eğilimle veya konum (*thesis*) ile ilişkili olarak ve kültürel durumla uygunluk içinde değerlendirilir. Bu

* Asst.Prof. in University of Aegean, Greece

**Ege Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi

nedenle Aristoteles, trajik taklidin⁽¹³⁾ (mimesis) prototiplerini tasarlarlarken, kendisini sadece itkisel veya içgüdüsel davranışlarla sınırlandırmamıştır. Trajedi ile ilgili bu tanımı oluşturmak için O, bu vasfıyla toplumun bütün üyeleri tarafından kabul edilen önemli ve tam davranışlar üzerine odaklaşmıştır. Aristoteles bu nedenle, analizlerini önceden belirlenmiş olan ve kültürün önemli ve tam gördüğü eylemler üzerinde yoğunlaştırmıştır. Bilinçsiz veya spontane her eylem, bireye acılar çektiği için doğal eğilimi içermekte, bireysel konumu belirlemekte ve grup bilincini yansıtmaktadır. Öyle de olsa, insani eylemlere ilişkin bu değerlendirmenin bizzat kendisi toplum sınırları içinde ve kabul veya empoze edilmiş terimler çerçevesinde yapılır. Aslında toplum alanında bireylerin işbirliği ve bireyler arasında oluşmuş olan düzen, *Logos'un*⁽¹⁴⁾ doğa üzerindeki uygarlaştırıcı rolü ile yönlendirilir.⁽¹⁵⁾

M.Ö. dördüncü yüzyılda Aristoteles, doğayı bir hareket (*kinesis*) ve değişim (*metabole*) prensibi (*arche*) olarak kabul etmektedir.⁽¹⁶⁾ Aslında O, gerek iki termodinamik değer veya iki dialektik perspektif (idealist ve materyalist) açıdan pratikte bizim çağdaş düşüncelerimizi öngörmektedir. Aristoteles, değişimin antitezden dolayı olduğu ve varlığa gelme (*birth*) veya yok olmaya (*decline*) yol açtığı sonucuna varır.⁽¹⁷⁾ Bu görüşünü toplumsal sistemlere⁽¹⁸⁾ de yansıtarak, siyasal sistemlerin varlığa gelişini de bu perspektiften açıklar.⁽¹⁹⁾

Platoncu idealar kuramı, modern idealizmi oluşturmuştur.⁽²⁰⁾ Bu idealar temelinde düzen, Tanrı tarafından, aynı zamanda bizzat yaratımın kendisi olarak yaratıldı. Dahası, o zamana kadar egemen olan düzensizlik, düzenle yer değiştirmiştir. Aslında bu, en azından "bilge insanların öne sürdükleri gibi", "yeryüzünün doğumunun en mükemmel başlangıcını "oluşturmuştur".⁽²¹⁾ O halde burada dikkate değer olan; filozofların, eğitimin prototipleri olarak akıllı, bilge ve deneyimli insanları karakterize etmeleridir.⁽²²⁾ Akla giden yolun yüce

yasa ile çizildiğine inanan Aeschylus de bu görüşü paylaşarak, Zeus'un ifade ettiği gibi, "Biz hatalarımızdan öğrenmekteyiz" demektedir (bu, kelimenin gerçek anlamında "talihsizliklerdir").⁽²³⁾

Sonuç olarak, düzen ve düzensizlik arasındaki çatışma veya kıyaslanma, fenomenal ve hiperfenomenal gerçeklik arasındaki dinamik dengeyi oluşturur. Onlar, taklidin amacını ve oluşan "ilk bilgilerin"⁽²⁴⁾ veya genel olarak, ideolojik anlamda yerleşmiş, şiirsel veya pedagojik biçimde öğretilmiş ve güç merkezlerince empoze edilmiş bilincin "güvenli bilgilerini"⁽²⁵⁾ açıklarlar. Dahası, onlar, sosyal kontrolü güçlendirerek⁽²⁶⁾ ve kendi kendini kontrolü⁽²⁷⁾ veya suçu⁽²⁸⁾ yerleştirerek, olacağı öngören gücün temellerini oluştururlar.⁽²⁸⁾

Sonuçta onlar, arzu edilen veya umulan davranışlar biçiminde ve uygun olan şey temelinde kültürlenme⁽³⁰⁾ veya sosyalizasyon sürecine⁽³¹⁾ öncülük ederler. Eski Klasik Yunan döneminde şiir sanatı, yurttaşların sosyal entegrasyonunu konu edinmiştir. Bu amaçla o zaman sahnelenen oyunlar öğretmeye eş değer olmaktadır. Dahası, "oyunlar"ın⁽³³⁾ sahnelenmesi kurumlar tarafından belirlenmekteydi. Diyonisos festivallerinin yönetim sorumluluğu, finansal güçlerine göre seçilmiş şehir meclisi ve koro başkanlığı (*choregoi*)nın ilgili organlarınca üstlenilmekteydi.⁽³⁴⁾ Mitoloji, ilk imgelerin orijinal yorumlarını içerdiği için trajediler, mitolojik betimlemelerin açıklanması gibi anlaşıl-makta; diğer yandan komediler de "günlükler" (*chronicles*)⁽³⁶⁾ olarak düşünülmekteydi. Aslında teatral taklitler, ya "şükran ve korku yoluyla"⁽³⁷⁾ veya "zevk ve eğlence yoluyla"⁽³⁸⁾, doğal biçimde yaşanmış acıların (*pathos*) ve ampirik öğrenme ile elde edilmiş bilgilerin arındırılması görevini yerine getirmekteydi. Her durumda onlar, kişisel düzen veya birarada var olma ve kaotik düzensizlik terimlerini yeniden tanımlayarak, ideolojik istikrara süreklilik kazandırmıştır.

Aristoteles felsefesine göre, gerek trajedi, gerekse komedi, koro şarkılarını "hareketlerle, mimiklerle canlandırarak oynamaya başlayan" (*archizan*) din adamlarının (*exarchs*) doğaçlamalarından⁽³⁹⁾ ortaya çıkmıştır. İlk şairlerin ve aktörlerin doğaçlamaları (*proheiros*) tam anlamıyla "provasız" (*protonheiron*) olarak, ya içsel dürtülerden veya dışsal olaylardan kaynaklanarak oluşurdu–kendileri ise, bunların önceden dağıcıklarında olduğunu düşünürlerdi.⁽⁴⁰⁾ Subjektif dürtüler bireysel acıları yansıtırken; objektif olaylar da, kolektif talihsizlikleri veya olumsuzlukları yansıtır. Sonuçta, din adamlarının sahnedeki hareketleri (*praxes*) veya yorumları, Ben'in Öteki üzerindeki hakimiyetini (*stasis*) empoze ederdi. Din adamları, kişisel olarak spontane gerçekleşen böylesi durumlarda ortak düzeni oluşturarak; katılanların ve örgütlü olarak bir arada bulunan grubun hüznü ve endişeden arınmasını (*catharsis*) gerçekleştirirlerdi.

Bu din adamları, koordine ettikleri ve öncülük ettikleri dini grubun üyelerinden farklıdır. Onlar, önemli ve kusursuz olduğunu düşündükleri şeyleri sembolize edecek şekilde mimikler ve taklit yoluyla doğru hareketlerin değerlendirilmesini başlatmışlardır. Önceleri, gerçeklik durumu, demokratik liderlerin⁽⁴¹⁾ (*archons*) veya mutlak yöneticilerin⁽⁴²⁾ veya askeri komutanların⁽⁴³⁾ öngörülerini ve tavsiyeleri ile oluşurdu.

Bunun sonucu, liderlerin (*archeogoi*) veya lordların (*archontes*) yönettiği otantik prototipin "oluşumu", din adamlarınca değerlendirilip mimetik prototip olarak sergilenirdi. Her durumda, sosyo-politik ve kültürel liderler, bir bütün olarak karar verirler ve toplum düzeninde ve bireylerin birlik ve bütünlüğünü sağlamada belirleyici olurlardı.⁽⁴⁴⁾

İlk kitlelerin liderlerine kıyasla⁽⁴⁵⁾ lordlar ve din adamları kendi abartılı hüznü ve acılarını yansıtmada özgür hareket ederlerdi. Bu anlamda onlar halka, (*archomenoi*) benzer hiperbolik (abartılı) talihsizlikleri

aktarırlardı. Bunun nedeni, her sistemin armonik şekillenmesi veya düzgün işleyişi; kolektif, yasal ve rasyonel düzene tekabül eden "anlam" (*mean*) yoluyla kazanılırken, bireysel bir düzensizliği karakterize eden "abartı" (*hyperbole*) ve "yetersizlik" (*lack*)⁽⁴⁶⁾ ile olumsuzlaşmasıydı. Arkaik din adamlarının klasik torunları sayılan şairlerin, politika ve ekonomi ile ilgilenen lordlarla işbirliği yaparak, trajik kahramanların aşırı özgüvenini (*hybris*), onları sosyal ve teatral sahneden "uzaklaştırarak" (*removing*) damgalamalarının nedeni budur.

Sosyalizasyon ve uygarlaşma süreçlerinin planlama, uygulama ve değerlendirilmesi, bir kez ve bütün zamanlar için doğa tarafından programlanmakta ve böylece türlerin temel karakteristiklerini oluşturmaktadırlar. Bu şekilde, bireysel acılar (*pathos*) rasyonel "Varlık" üzerinde bir etkiye sahip olmaktadır. Bu ideolojik tespit ve kodlamaların taşıdığı ikili anlamla, rasyonel varlıklar, türlerin temel özelliklerini fark edip, kontrol altında tutabilmektedirler. Bu nedenle onlar, ya kendilerini bireysel ıstıraptan kurtarmakta, ya da tersine, varlığın "Oluşumu"nu etkileyerek baskı altında tutmaktadırlar.

Sosyal organizasyonun nedenlerini incelerken Aristoteles, her bireyin ihtiyaç duyarak oluşturduğu organik birliğin düzeni olarak, şehirlerin (*polis*) doğal bir birlik oluşturduğu yargısına varır. Aslında her birey, aynı zamanda doğası gereği "politik bir hayvan" (*political animal*) olarak tanımlanır. (bkz. n.3)

Didaktik epik tanımlamalar, Hegelci anlamda "tarihsel kozmoz"un⁽⁴⁷⁾ (*historical cosmos*) ilk (*archike*) sosyal örgütlenişinin, kozmogenezinin ilk Lordu olan Ouranos hakkında spontane korkuya dayandığını vurgular. Tiranların eylemleri, öç alma adına bir din adamı gibi davranan Gaia'nın affedici tepkiler vermesine yol açmıştır.⁽⁴⁸⁾ Mitolojide Ouranos, türlerin temel özelliklerinin bir kez ve bütün zamanlar için programlandığı determinist otokrasinin özünü sembolize etmektedir.

Şüphesiz, ilk tanrının "dinsel olmayan" (profane acts) eylemleri, diğer tanrılar arasında kollektif düzeyde hiperbolik *pathos* olarak tezahür eder; rasyonel dünyanın doğuşunda diğer bireyleşmiş katılımcılar tarafından ise acı çekme olarak algılanır. Bu şekilde, o zamandan beri kültürel olarak gelişen insani birlikte var oluşun (co-existence) ideolojik koşullarını oluştururlar.

O halde, Ouranos'un önemli ve mükemmel eylemleri, bir yandan doğanın ürettiği bireysel eğilimleri yansıtmakta; bir yandan da, trajik mimikri için mimetik olguların ortaya konma şeklinde ve sonuçlarının alınmasında orijinal prototipi şekillendirmektedir. Aslında Ouranos'un otokratik kişiliği, gücü elinde bulunduran kişi rolüne dönüşürken, ilk kitlelerin mutlakiyetçi babası Froyd'un sembolizmi ile benzerlik taşımaktadır. (bkz.n.45). O halde, Aristoteles'in kritiğinden anladığımız gibi, Ouranos, trajedinin kesinlikle temel (*basis*) bir simgesi idi. Prototip olarak bu temel, trajik mimikriyi betimlemekle birlikte; hem Yunan mitolojisi ve hem de daha sonraki teolojik ve felsefi düşünce yoluyla da yorumlanıp aktarılan, politik hayvana ilişkin ilk anlayışı ortaya koymaktadır.

Mitolojiye göre babanın bireysel gücünün egemen olduğu mutlak yönetimden; prensipler ve konumlarla yönetilen şehir devletlerine geçiş, Titanların çatışmalarının sona ermesiyle başlamıştır. Şair Hesiod'un Teogoni'si Tartarus'ta (Yeraltında) bireysel eğilimin "Varlık"ını oluşturan eski tanrıların tükenmişliğe yenik düştüklerini ifade etmektedir. (736 f.f.) Böylece eski tanrılar evrenin yönetimini, ideolojik anlamda ve birlikteliği güçlendirecek "oluşumu" sembolize eden daha genç tanrılara devretmişlerdir. Mitoloji veya metafizik alanındaki düzenlemelere ne damgasını vurursa vursun, galipler gönüllü olarak, veya- bugün ifade edebildiğimiz gibi uygun bir demokratik süreçle bilge Zeus'u, Kral seçmişlerdir. (881-885). Uygarlığın kuruluşu Promete'nin kendisini feda ederek, ölümlülere ateşi, sanatı ve genel bilinci

vermesiyle başlamıştır. İnsan toplumunun yapısına gelince; hem insanların ve hem de tanrıların İlk Tanrısının emrine dayanarak Hermes, şehirlerde (poleis) düzenin kurulabilmesi ve ölümlüler arasında sevgi bağlarının gelişebilmesi için, ölçülülük ve adaleti yaymıştır.

Şüphesiz, bu dialektik metabaz, o zaman kadar sadece bir potansiyel olarak bulunan özün bilinçli olarak kazanılması, aktif biçimde ortaya çıkışı ve bölünüşüyle; otokratik gücün yer değiştirmesinden ve demokratik şehir devletlerinin kurulmasından sonra da devam etmiştir. Bundan dolayı, trajedinin otantik prototipleri, trajik eylemlerin nedenleri ve sonuçlarına göre bir kez ve bütün zamanlar için doğa tarafından ve bir etkiyle her rasyonel varlık için aynı yapıda programlanmıştır. Gerçekten, onlar çağdaş uygarlık döneminde bile değişmeden kalabilmişler ve kolayca gözlenebilmişlerdir. Onlar, bireysel konumun (veya *antithesis*) antitez (veya *thesis*) ile karşıtlığını vurgulamaktadırlar. O halde trajik mimikrinin uygar prototipleri yani önemli ve kusursuz olarak değerlendirilen eylemler, ideolojik sentezlere uygun biçimde, bir sonrakilere aktarılmaktadır (metabaletai). Bu ideolojik sentez (*synthesis*) her defasında, kollektif dengeyi (*staseis*) güçlendirme adına, bilerek veya farkında olmadan bireysel eğilimleri sembolize edip gruplama girişimidir. Her durumda trajik gerçek, tüm rasyonel türlerin olduğu gibi, rasyonel olmayan türlerin de özünü (aslımı) yansıtmaktadır. Dahası, trajik gerçek, topluluk iç güdüsünü, özellikle de politik hayvan bilincini karakterize etmektedir. Aslında, insan bilinci, bu anlamı yüklendiğinden beri ve özellikle o anlamı ifade ederek "trajiklik" (tragicallness) sergilemekte ve trajik bilinç olarak hareket etmektedir.

Belirgin biçimde, ilk kez Ouranos tarafından gerçekleştirilen keyfi ve dine karşı "yaradılışa aykırı davranış" (reversal of creation), Oedipus kompleksinin işaret ettiği Laius'un (Oedipus'un babası) isteğinden

farklı değildir. Theba kralı, tanrıların ilk babasını taklit edip, gücünün sürekliliğini sağlamak adına, öz oğlu Oedipus'u öldürmeye teşebbüs etmiştir.⁽⁵³⁾ Bu iki önemli mitolojik sembolizm, rasyonel türlerin tüm bireylerinin taşıdığı temel özellikler olarak ilk bilinçsiz eğilimi ifade etmektedir. O halde egoist ve kolektif konumlar, değişik koşullara göre ve kültürel veya ideolojik gelişmelere bağlı olarak ilerleyen bilgiye dayanır.

M.Ö dördüncü yüzyılda şehir devletinin organize edilmesi, yönetilmesi ve üyelerinin eğitilmesi sorunlarına felsefik olarak yaklaşılr. Örneğin Platon, yurttaşların yazılı kanunlara ortaklaşa katılmalarına ve insanların oluşturduğu şehirlerde görülemeyen fakat "arı kovanları"nda (beehives) olduğu gibi, kralın (*basileus*) "doğuştan bedensel ve zihinsel üstünlüğüne dayanan (*ta tes alethestates politeias ichne*) yönetimin "mükemmel ve doğru bir çizgi sürdürme çabası"nı izlemelerine ışık tutar.⁽⁵⁴⁾ Aristoteles de yurttaşların ortak çıkarları için hakim güç tarafından ortaya konan yönetim şeklini onaylamaktadır. Oysa, yöneten veya gücü kullananlar, yalnızca kendi kişisel çıkarlarına hizmet etmekte oldukları için, yönetsel sapmalar oluşur.⁽⁵⁵⁾ Açıkçası, bu sınırlar, aşırı patriarkal otokrasi ile bağlantılıdır ve homojen biçimde özü ifade eden "gücün eşit uygulanması"nı (equal exercise of power)⁽⁵⁶⁾ yerleştirme girişimidir. Bu şekilde, ideolojik determinizmin "Oluşum"u ile "Varlık"ın metabazına (*metabasis*) erişilir.

Aslında uygarlığın trajik temeli rasyonel metabaz organize edildikten sonra sosyal düzenin prototipini kuran egotistik prototip ile ortaya çıkmıştır. Tanrıların ilk "baştanrısı"nın (*archon*) "özgüveni"(*hybris*) de dindarlık veya din dışılık ölçülerini belirlemiştir. Eski Yunan'da klasik dönemde bile erkeklerin egemenliği ve üstünlüğü tartışılmaz bir gerçektir. Sonuçta, kurulan "uygarlık düzeni"nin (order of civilisation) de erkek (masculinity) unsurları taşıdığı (ve şüphesiz taşımaya devam ettiği)

görülmektedir. Bu nedenle kadınlar; ya Gaia'nın (yeryüzü Tanrıçası ve Titanların annesi) "silik" davranışlarıyla (*inconclusive*) taklit edilir, ya "barbarların köleleri" (slave of the barbarians) ile karşılaştırılır veya demokratik sitenin "erkekleri arasında" mümkün olan en az ölçüde" temsil edilirler.⁽⁵⁸⁾

Bu öğretisi, "kadın maskelerinin özgüveni"ni (hybris of female masks) hiçbir merhamet göstermeksizin acımasızca damgalanmaktadır. Örneğin, asi Promete'nin öngördüğü⁽⁵⁹⁾ ve Hesiod'un da onayladığı⁽⁶⁰⁾ gibi Zeus'un bağlarından Promete'nin kendisini özgür kılmasında bir oyuna müsamaha edilmez⁽⁶¹⁾ Oedipus'a verilen türden bir kendini aklama imkanı burada söz konusu değildir.⁽⁶²⁾ "Kandırılmış" (deceived) Menelaus ve ailesine⁽⁶³⁾ gösterilen hoşgörüyeye benzer bir durumun izine rastlanmamaktadır. O halde, açıkça, özgüvenin ölçüsü, dinamik fakat kısa süreli olarak rasyonel düzenin sağlanmasına ve politik eylemin hayata geçirilmesi bazında, erkek rekabetine adapte edilebilir. Sonuçta, kadınlar, lordların veya din adamlarının yükümlülüklerinden ve haklarından "mahrum edildikleri" (*excluded*) için, bireyler veya maskeler olarak bir iktidar söylemi oluşturmada hiç şansları olmadığını ve bunun "umutsuz bir bekleme"⁽⁶⁴⁾ (blind hope) olduğunu görmektedirler. Çünkü bu, mevcut düzene karşı bir söylem olarak düşünülmektedir. Bu, erkeklerin prensiplerine karşı çıkmak veya empoze edilmiş-ideolojik olarak belirlenmiş-var oluşun özüne de karşı çıkmaktır. Dahası bu karşı söylem, düzensizliğin ölçüsü ve içgüdüsel geri dönüşün veya uygarlık öncesinde olduğu gibi düzen eksikliğinin nedeni olarak anlaşılmaktadır. Kadınların "önemsiz" (unimportant) veya "gülünç" (ridiculous) mimetik eylemleri ve genelde kurmaya çalıştıkları diyaloglar bile, kültür içinde üstünlüğünü sürdürme gelen "erkek düzenini"(masculine order)⁽⁶⁵⁾ yeniden yapılandırmaya veya elinden almaya yetmemektedir.

Dahası, Yunan şairi Aeschylus, Agememnon'un karısı Clytaimnestra'yı her an öz alma isteğine yol açabildiği⁽⁶⁷⁾ ve oğlu Orestes'in⁽⁶⁸⁾ aklanmasını haklı çıkarttığı için "erkek-kafalı"⁽⁶⁶⁾ (man-minded) diye yorumlamaktadır. Bu üçleme, önce evlat katili baba ve sonra anne katili evlat, iki erkeğin yaratılış akışını tersine döndürmeleri üzerinde yoğunlaşmaktadır. Truva savaşının başarılı komutanı, ittifaka ihanet etmemek ve "lord olarak en üst mevkide" (lord and the most high) kalabilmek için Iphigenia'yı kurban etmiştir.⁽⁶⁹⁾ Diğer taraftan Argos'un genç lideri ve Atina'nın en sadık müttefiki "Apollo'nun kehanetine"(aracle of Apollo) boyun eğmiş ve şehri yöneten tanrının koruması altına alınmıştır. Ve nihayet kadın özgüveni ataerkil kamuoyu değerlerine göre cezalandırılmıştır. Ne olursa olsun, "çocuk, anne olarak adlandırılan kadın tarafından doğurulmamaktadır. Kadın sadece hamile kalarak tohumu taşımaktadır." Aslında "kadın yalnızca bir yabancı gibi topluma bekçilik etmektedir." Ve "onu erkek doğurmaktadır." Gerçekten, tanrıça Athena'nın doğuş biçimi bu tartışmanın doğruluğunu "kanıtlamaktadır."⁽⁷⁰⁾

Benzer ideolojik tezlerle göre, Sophokleci Jocaste'nin istemeyerek taktığı enstest maskesi, isteyerek tahrip edilmiştir. Gerçekten, *Oedipus Tyrannus*'un trajik karakteri, annenin günahkâr davranışlarını gölgede bırakmıştır. Çünkü bu kahraman, "bir insanı öldürdüğü" ve sonra da "utanmadan onun akrabalarıyla birarada olduğu için uygarlığın erkek düzeni içinde ölüm saçan kişi olarak gösterilmektedir. Theba kraliçesi, Sphinxlere karşı şehrin kurtarıcısı olan bu kahramana, kazandığı, zaferden dolayı verilen basit bir armağandır. Bu durum, kraliçenin kendi iradesi dışında gerçekleşir. Kraliçe, gerek kadın olarak doğal kişiliğinde, gerekse eş olarak sosyal rollerinde Agememnon'un karısı Clytaimnestra gibi aşırılığa kaçmaz. Öldürülmez fakat intihar eder.⁽⁷¹⁾ Aslında Zeus'un yönettiği mahkeme, bilinçli bir şekilde onun özgüvenini onaylamadığını ilan eder. Çünkü bu, tüm insanların-yani erkek

kompleksinin çözümlenmesini kolaylaştırmaktadır.⁽⁷²⁾

Aynı parametreler bazında, Euripides'in dramasında Medea (Jason'un eşi), cezalandırılmayan çocuk katilini sembolize eder.⁽⁷³⁾ Çünkü O, şiirsel mitoloji çözümlenmesin diye dramaya sonradan katılan bir tanrının yardımıyla oradan uzaklaştırılır. Medea yerine sahnede, "tanrıların tanıklığı adına"(testimony of the gods) yalvarmak, lanetlemek veya yas tutmak için çıkarıcı Jason kalır. Bu kadın artık hiç şüphesiz barbardır ve tanrılara karşı saygısızlık etmiştir. Bu, geçmişte "çocuklarına ve karısına ihanet ederek, kralın kızı Creon'u eş olarak alan "uygar" lordun küstah davranışına bir tepkidir.⁽⁷⁴⁾

Gaia, önce Ouranos'un korkusuna baş kaldırmış fakat Kronların düzenbazlıklarına maruz kalır.⁽⁷⁵⁾ O, dinsiz değildir ancak kendi din dışı davranışlarını da inkar etmez. Sonuç olarak, O, anne şefkatini oluşturamamıştır. Bu şeref, bir erkeğe yani yardım sever oğluna verilir.⁽⁷⁶⁾ Şair Aeschylus'a göre, Clytaimnestra Agememnon'a karşı çıkararak kendisini doğrudan ölüme mahkum ettirir. Onun suçsuzluğu kanıtlanmamıştır ve dine saygısızlıkla suçlanarak kurban edilmiştir. O, ataerkil keyfiliği hafifletmede başarılı olamamıştır. Aslında bu armağan, bir erkeğe yani onun masum oğluna verilmiştir. Jacoste (Theba kraliçesi, Oedipus'un hem eşi hem annesi) trajik olarak egonun ve diğer insanların sansürüne yenik düşmüştür. Suçlu vicdanını tolere edemediği gibi, o dönemin düşünce sisteminin *kutsal* ormanına kadar da gitmez.⁽⁷⁷⁾ Bir başka anlatımla, o, kötü duygulardan arınma şansını kesinlikle kaybetmiştir. Bu bilgi, bir erkek tarafından yani kör oğlu tarafından doğrulanmıştır. Medea ise Jason'dan öcünü dolaylı bir biçimde almıştır. O, aklını gerektiği biçimde kullanamadığı gibi, içgüdüsel güvensizliği de kabullenmiştir. Aslında bu aklını kullanma yetisi de bir erkeği, yani "güç avcısı" (hunter for power) kocasını karakterize etmektedir.

Kadınların özgüvenli (*hybris*) maskeleriyle anlatılanlar bu şekildedir. Sözü edilen durumlarda tek yönlü yargılama yapan "rasyonel Varlık" (*rational Being*) bu çöküşü daha da hızlandırarak; kadınlardaki düzensizliğin, "uygarlığın erkeğe özgü düzeni"ni (masculine order of civilisation), ve genelde evrenin oluşum sürecini olumsuz biçimde etkilediğini söylemektedir. Aslında tümüyle eşit olmayan değerler içinde, bazı özel durumlarda özgüven erkeklerle, kocalara, Zeus'un Lordlarına ve Diyonisos'un din adamlarına hoş bir

rahatlama sağlarken, kadın özgüvenini sorumluluk artırmakla suçlanmak akıllarından bile geçmez. Açıkça, sosyal entegrasyon prensipleri, her iki cinsiyetin doğal biçimde edindiği eğilimleri birbirinden ayırmak bakımından önemsizdir. Sonuçta, ideolojik belirleyiciler olarak özgüven ve arınma, annelikle ilgili antitezleri paylaşmaksızın, erkek tutumlarına hizmet etmektedir. Bu şekilde, ataerkil sentezlerden, mükemmel "Varlık"a kadar uzanan metabaz, gerçek logos (evrensel prensipler) yönünde "desteklenmektedir". (bkz.n.9)

KAYNAKÇA:

1. P.P. Grasse, Toi, ce petit Dieu! Essai sur l' histoire naturelle de l' Homme (Paris, 1971).
2. G.W.F. Hegel, Science of Logic (1817).
3. Aristotle, Politics, 1253a.
4. R.S. Woodworth, Dynamic Psychology (New York, 1918).
5. S. Freud, Totem and Taboo, The Basic Writings of Sigmund Freud (New York, 1938).
6. Alapher, Big Bang, cf. Journal of Physical Review (1948).
7. P. Coveney- R. Highfield, The Arrow of Time (London, 1990).
8. Fr. Engels, Dialectique da la Nature (Paris, 1961).
9. G.W.F. Hegel, Phenomenology of Spirit (1807).
10. Plato, Phaedon, 65d.
11. Aristotle, Metaphysics, 1028a.
12. Bkz. Science of Logic.
13. Aristotle, Poetics, 1449a.
14. Heraclitus, (1) 1.
15. Bkz. The Gospel of St John, 1, 1-12.
16. Aristotle, Physics, 200b
17. Mikra Physika, 465b.
18. T. Parsons – E. A. Shills, Toward a General Theory of Action (Cambridge, 1951)
19. Politics, 1264b.
20. Plato, Republic, 570c
21. Plato, Timaeus, 29e-30a.
22. Plato, Laws, 659C-D.
23. Aeschylus, agamemnon, 173-181.
24. Poetics, 1448b.
25. Bkz. The Totem and Taboo.
26. Aeschylus, Prometheus Bound, 266.
27. Homans, The Human Group (New York, 1950)
28. S. F. Nadel, social Control and Self-requation, cf. Journal of Social Forbes (1952-1953).
29. S. freud, Moses and Monotheism (London, 1939).
30. T. S. Eliot, Notes towards the Definition of Culture (London, 1954)
31. E. Durkheim, Education and Sociology (New York, 1956).
32. H. D. Blum, Einführung in das antike Theaterweswn (Darmstadt, 1978).
33. G. Thomson, Aeschylus and Athens (Birmingham, 1954).
34. Aristotle, Ath. Pol. 55,57.
35. C. G. Jung: Memories, Dreams, Reflections (London, 1963).
36. A. Solomos, The Living Aristophanes (Athens, 1978), [in Greek]
37. Poetics, 1449b
38. Bkz. The Excerpta ex Aristotelis libro apud Anonymun "Comedy", in cod. Coisliniano 120.
39. Oetics, 1149a
40. s. v. "αυτοσχεδιαμός" and "προχείρω" in Liddell and Scott, A greek-English Lexicon (Oxford, 1987).

41. Herodotus, History, 5.33.
42. Aeschylus, Persians, 73-74.
43. Sophocles, Ajax, 668.
44. H. H. Gerth – C.W. Mills: From Max Weber (New York, 1952).
45. Bkz. The Totem and Taboo.
46. Aristotle, Ethical Nikomachia, 1107a.
47. G. W. F. Hegel, Vorlesungen über die Aesthetik (1835)
48. Hesiod, Theogony, 161-166.
49. C. G. Jung, essay for exploration of the unconscious, Man and his Symbols (London, 1964).
50. Republic, 607a.
51. Prometheus Bound, 109-113.
52. Plato, Protagoras, 322b-c.
53. Sophocles, Oedipus Rex, 1167-1176.
54. Plato, Politicus, 301e.
55. Politics, 1278a.
56. M. I. Finley, economy and Society in Ancient Greece (London, 1981).
57. Politics, 1252b.
58. Thucydides, 2. 35-46.
59. Prometheus Bound, 771-772.
60. Theogony, 526-534.
61. Cf. The fragments of Aeschylus' plays Prometheus Lyomenos and Prometheus Pyrphoros.
62. Sophocles, Oedipus at Colonnus.
63. Euripides, Iphigenia in Aulis, 1146-1208.
64. Prometheus Bound, 250.
65. Aristophanes, Ecclesiazusae.
66. Agamemnon, 11.
67. Aeschylus, Libation Bearers.
68. Aeschylus, Eumenides.
69. Agamemnon, 205-213.
70. Eumenides, 203, 657-661, 754-777.
71. Sophocles, Oedipus Rex, 362, 366-367, 1263-1264.
72. Bkz. Totem and Taboo.
73. Y.Papadopoulos, The ex machina Embarrassment, or the Absurd in Neo-Hellenic Teaching, introduction to the 1st Symposium on Neo-Hellenic Theatre, PA.PO.K. (1998), Publication of Valuable Materials (Athens,1999), (Grek).
74. Euripides, Medea, 17-19, 1405-1410.
75. Theogony, 168-172, 459-462.
76. Prometheus Bound, 209-210.
77. Bkz. The Oedipus at Colonnus.